

Arweiniad atodol: arolygu diogelu mewn lleoliadau nas cynhelir

Hydref 2017

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ▲ ysgolion a lleoliadau meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael arian gan awdurdodau lleol
- ▲ ysgolion cynradd
- ▲ ysgolion uwchradd
- ▲ ysgolion pob oed
- ▲ ysgolion arbennig
- ▲ unedau cyfeirio disgyblion
- ▲ ysgolion annibynnol
- ▲ addysg bellach
- ▲ colegau arbenigol annibynnol
- ▲ dysgu oedolion yn y gymuned
- ▲ gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc
- ▲ addysg a hyfforddiant athrawon
- ▲ Cymraeg i oedolion
- ▲ dysgu yn y gwaith
- ▲ dysgu yn y sector cyfiawnder

Mae Estyn hefyd:

- ▲ yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Llywodraeth Cymru ac eraill
- ▲ yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu.

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor

Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan:

www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg).

® Hawlfraint y Goron 2017: Gellir aildefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Beth yw'r diben?

Mae hwn yn rhoi arweiniad pellach i arolygwyr ei ddefnyddio er gwybodaeth yn ystod arolygiad ochr yn ochr ag arweiniad y sector ar gyfer arolygu, i gefnogi trywyddau ymholi penodol.

Ar gyfer pwy y mae wedi'i fwriadu?

I holl arolygwyr lleoliadau nas cynhelir

Pryd y dylid dechrau defnyddio'r arweiniad?

Hydref 2017

Dyddiad cyhoeddi: Medi 2017

Cynnwys	Tudalen
Cyflwyniad	1
Diffiniad o ddiogelu	2
Fframwaith Arolygu Cyffredin Estyn	3
Agweddau ar ddiogelu o fewn y fframwaith	3
Arweiniad ar gyfer arolygwyr wrth farnu effeithiolrwydd diogelu	5
Tystiolaeth cyn-arolygiad	5
Cynllunio'r arolygiad	5
Gweithgarwch arolygu	6
Adrodd ar ddiogelu	6
Atodiad 1: Gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GDG), gwiriadau ailadroddus a hygludedd	8
Atodiad 2: Gweithgarwch rheoledig fel y'i diffinnir gan Ddeddf Diogelu Rhyddidau 2012	10
Atodiad 3: Delio â honiadau o gam-drin yn erbyn staff	11
Atodiad 4: Diogelwch ar-lein	12
Atodiad 5: Atal radicaleiddio ac eithafiaeth	13
Atodiad 6: Diogeledd	14
Atodiad 7: Gwybodaeth am ddiogelu ac arolygiadau	15

Cyflwyniad

Nod yr arweiniad atodol hwn yw cynorthwyo arolygwyr yn ôl yr angen i arfarnu trefniadau diogelu lleoliadau wrth gynnal arolygiadau. Dylid ei ddefnyddio er gwybodaeth yn ystod arolygiad ochr yn ochr â Pholisi a Gweithdrefnau Estyn ar gyfer Diogelu sydd i'w cael ar wefan Estyn:

<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Estyn%20Safeguarding%20Policy%202016%20Cy.pdf>

Cylchlythyr Arweiniad 158/2015 Llywodraeth Cymru Cadw dysgwyr yn ddiogel: rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethol a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002

Nid yw'r arweiniad hwn yn trafod y modd y dylai arolygwyr ddelio â honiadau am ddiogelu a dderbynnir yn ystod arolygiad. Rhaid i arolygwyr fod yn gyfarwydd â Pholisi a Gweithdrefnau Estyn ar gyfer Diogelu sy'n cynnwys plant, pobl ifanc ac oedolion sy'n agored i niwed. Dylai pob arolygydd wybod beth i'w wneud pe byddent yn derbyn honiadau am ddiogelu ac mae'r camau sy'n ofynnol wedi'u hamlinellu yn y ddogfen hon. Cewch gopi o'r ddogfen ar wefan Estyn:

<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Estyn%20Safeguarding%20Policy%202016%20Cy.pdf>

Rhagor o gyngor ac arweiniad

Dylai arolygwyr sydd angen cyngor neu arweiniad edrych i ddechrau ar y cofnod ymholiadau 'parhaus' a gynhelir ar Sharepoint, a'r adran Cwestiynau Cyffredin ar wefan Estyn. Y rheswm am hyn yw y gellid bod wedi mynd i'r afael â'u hymholiad eisoes mewn lleoliad arall. Gallwch weld y cofnod ymholiadau yma:

<http://estynintranet/policy/Safeguarding/Safeguarding%20Documents/Inspection%20related%20Safeguarding%20queries.xls>.

Gellir gweld atebion i gwestiynau cyffredin am arfarnu trefniadau darparwr ar gyfer diogelu yn:

<http://estynintranet/policy/Safeguarding/Safeguarding%20Documents/Forms/FAQs%20and%20Queries.aspx>

Pan fydd arweiniad presennol yn aneglur neu nid yw ar gael, dylai arolygwyr gysylltu â'r Arweinydd Sector neu'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol perthnasol ynglŷn ag ymholiadau ynghylch arfarnu trefniadau diogelu lleoliad.

Mewn achos o bryderon neu ymholiadau'n gysylltiedig â derbyn honiadau ynghylch diogelu, mae'r rhifau ffôn canlynol ar gael:

Swyddog Arweiniol Estyn ar gyfer diogelu: 02920 446482 (ar gael y tu allan i oriau swyddfa hefyd)

Dirprwy Swyddog Estyn ar gyfer diogelu: 02920 446484 (ar gael y tu allan i oriau swyddfa hefyd)

Prif swyddfa Estyn (yn ystod oriau swyddfa): 02920 446446

Diffiniad o ddiogelu

Mae gan bob lleoliad ddyletswyddau statudol i weithredu mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hyrwyddo lles plant. Mae angen i'r trefniadau sydd gan leoliadau ar waith sicrhau:

- y rhoddir mesurau rhesymol ar waith i leihau risg niwed i les plant
- y cymerir camau priodol i fynd i'r afael â phryderon ynglŷn â lles plentyn neu blant, gan weithio i bolisïau a gweithdrefnau lleol cytûn mewn partneriaeth lawn ag asiantaethau lleol eraill

Mae **diogelu a hyrwyddo lles plant** yn ymwneud â'r canlynol:

- amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso
- atal nam ar eu hiechyd neu'u datblygiad
- sicrhau eu bod yn cael gofal diogel ac effeithiol

A hynny er mwyn galluogi plant i gael y cyfleoedd gorau posibl mewn bywyd.

Mae pawb sy'n gweithio mewn addysg yn rhannu amcan i helpu i gadw plant a phobl ifanc yn ddiogel. Wrth arolygu trefniadau diogelu darparwr, dylai arolygwyr ystyried pa mor effeithiol yw'r lleoliad o ran y canlynol;

- creu a chynnal amgylchedd dysgu diogel i blant
- nodi ble mae pryderon ynghylch lles plant a chymryd camau i fynd i'r afael â'r rhain, lle bo'n briodol, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill
- datblygu dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gwydnwch plant trwy'r cwricwlwm

I gyflawni'r amcan hwn, mae angen cael systemau a gynlluniwyd i:

- atal pobl anaddas rhag gweithio gyda phlant
- hyrwyddo arfer ddiogel a herio arfer wael ac anniogel o fewn y ddarpariaeth
- nodi achosion lle mae achos i bryderu am les plentyn yn deillio o'r cartref, y gymuned neu'r lleoliad, a dechrau neu gymryd camau priodol i'w gadw/chadw'n ddiogel
- cyfrannu at weithio mewn partneriaeth yn effeithiol rhwng pawb sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau i blant

Mae **amddiffyn plant** yn rhan o ddiogelu a hyrwyddo lles. Mae hyn yn cyfeirio at y gweithgarwch a gynhelir i amddiffyn plant penodol sy'n dioddef neu sydd mewn perygl o dioddef niwed sylweddol o ganlyniad i gael eu cam-drin neu'u hesgeuluso.

Mae **diogelu** yn cynnwys mwy na'r cyfraniad a wneir at amddiffyn plant mewn perthynas â phlant unigol. Mae hefyd yn cwmpasu materion fel:

- recriwtio diogel, goruchwylio, hyfforddi a rheoli staff
- sut mae staff yn rheoli ymddygiad plant
- pa mor dda y mae'r darparwr yn monitro patrwm presenoldeb plant ac ymgysylltiad â'r ddarpariaeth, sy'n gallu nodi'n gyflym unrhyw gyflyrau meddygol di-esboniad, absenoldebau anarferol, a diflaniadau

- iechyd a diogelwch a lles plant, ar y safle ac oddi ar y safle
- bwlio, gan gynnwys seiberfwlio
- trefniadau ar gyfer bodloni anghenion plant â chyflyrau meddygol
- hyrwyddo perthnasoedd iach
- cam-fanteisio'n rhywiol ar blant
- priodas dan orfod
- atal radicaleiddio ac eithafiaeth
- masnachu pobl
- cyfeirio dioddefwyr camdriniaeth at gymorth a chefnogaeth briodol
- dyletswydd adrodd gorfodol ar gyfer anffurfio organau cenhedlu benywod
- camddefnyddio cyffuriau a sylweddau
- e-ddiogelwch

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi gofynion statudol penodol ynglŷn â llawer o'r materion hyn. Gall fod materion diogelu eraill hefyd sy'n benodol i'r ardal neu'r boblogaeth leol.

Pan fydd yna ofynion statudol, dylai lleoliadau fod wedi rhoi polisiau a gweithdrefnau ar waith eisoes sy'n bodloni'r rheiny ac yn cydymffurfio ag unrhyw arweiniad a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. Yn yr un modd, dylai polisiau a gweithdrefnau ddangos tystiolaeth o drefniadau am faterion y mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi arweiniad arnynt, sy'n unol â'r arweiniad hwnnw neu'n cyflawni'r un effaith.

Fframwaith Arolygu Cyffredin Estyn

Agweddau ar ddiogelu o fewn y fframwaith

Mae **Cwestiwn Allweddol 1** yn ymwneud â deilliannau, ac mae mewn dwy ran. Mae'r gyntaf yn ymwneud â'r safonau y mae plant yn eu cyflawni. Mae'r ail ran yn ymwneud â lles ac yn cynnwys:

1.2.1 cyfranogi mewn dysgu a'i fwynhau, gan gynnwys ymddygiad ac agweddau

Yma, bydd arolygwyr yn arfarnu ac yn adrodd ar effaith darpariaeth y lleoliad ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles y plant.

Bydd y rhan fwyaf o'r sylwadau am ddarpariaeth y lleoliad ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles yng Nghwestiwn Allweddol 2, sydd ynglŷn â darpariaeth, yn enwedig yn yr adran o'r cwestiwn allweddol hwn am ofal, cymorth ac arweiniad. (2.3). Mae'r adran gofal, cymorth ac arweiniad yn cynnwys:

- 2.3.1 darpariaeth ar gyfer iechyd a lles, annog cynaliadwyedd, a chan gynnwys datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol
- 2.3.2 trefniadau diogelu
- 2.3.3 anghenion dysgu ychwanegol

Mae'r agweddau ar ddiogelu a hyrwyddo lles plant a welir yn 2.3.1 **darpariaeth ar gyfer iechyd a lles, annog cynaliadwyedd gan gynnwys datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol** yn cynnwys:

- amddiffyn plant
- iechyd a diogelwch
- bwlio
- bwyta ac yfed yn iach
- plant â chyflyrau meddygol
- cymorth cyntaf
- diogelwch ar ymweliadau addysgol
- diogelwch y rhyngwyd
- materion penodol i ardal leol
- diogeledd y lleoliad
- rheoli disgyblu disgyblion, gan gynnwys ymyrraeth ac ataliad corfforol

Mae adran 2.3.2 trefniadau diogelu yn canolbwyntio ar effeithiolrwydd polisiâu a gweithdrefnau'r lleoliad ar gyfer diogelu. Dylai arolygwyr asesu'n ofalus nid yn unig a yw'r dogfennau hyn yn bodoli, ond eu hansawdd, ac yn hanfodol, pa mor dda y cânt eu cymhwyso. Mae hefyd yn cynnwys ystyriaeth o bolisi a gweithdrefnau'r lleoliad ar gyfer amddiffyn plant.

Bydd anghenion plant â chyflyrau meddygol yn cael eu cynnwys yn adran 2.3.3 anghenion dysgu ychwanegol.

Mae **Cwestiwn Allweddol 3** ynglŷn ag arweinyddiaeth a rheolaeth. Mae hyn yn cynnwys:

- cyfeiriad strategol ac effaith arweinyddiaeth
- rôl y person cofrestredig neu'r unigolyn/unigolion cyfrifol

Dylai arweinwyr a rheolwyr lleoliad fod yn glir ynglŷn â'u cyfrifoldebau statudol o ran diogelu a'r camau y maent yn eu cymryd i ddatblygu arfer dda y tu hwnt i'r isafswm statudol. Mae'r person cofrestredig neu'r unigolyn/unigolion cyfrifol yn atebol am sicrhau bod y lleoliad wedi rhoi polisiâu a gweithdrefnau effeithiol ar waith yn unol ag arweiniad Llywodraeth Cymru, a'i fod yn monitro cydymffurfiad y lleoliad â hyn. Cyfrifoldeb y person cofrestredig neu'r unigolyn/unigolion cyfrifol yw sicrhau bod gwiriadau recriwtio diogel yn cael eu cynnal yn unol â gofynion statudol. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn Atodiadau 1 a 2.

Dylai arolygwyr asesu'n ofalus pa mor dda y mae'r person cofrestredig neu'r unigolyn/unigolion cyfrifol yn monitro ac arfarnu pob agwedd ar ddiogelu. Os nad oes gan y lleoliad bolisiâu a gweithdrefnau effeithiol ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles plant, ac nid yw'n cymryd camau digonol i sicrhau cydymffurfio â'r rhain, bydd hyn yn dylanwadu ar y barnau sy'n cael eu llunio am ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth yn y lleoliad.

Arweiniad ar gyfer arolygwyr wrth farnu effeithiolrwydd diogelu

Tystiolaeth cyn-arolygiad

Bydd arolygwyr yn defnyddio ystod eang o dystiolaeth. Cyn yr arolygiad, mewn perthynas â diogelu a hyrwyddo lles, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn ystyried:

- adroddiad hunanarfarnu'r lleoliad, yn enwedig yr adrannau ar 1.2 a 2.3
- trafodaethau gydag athro ymgynghorol yr awdurdod lleol ac arolygydd AGGCC
- adroddiad yr awdurdod lleol ar y lleoliad
- yr adroddiad arolygu blaenorol
- polisiau'r lleoliad ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles, yn cynnwys y polisi amddiffyn plant
- ymatebion i'r holiaduron i rieni, yn enwedig y cwestiynau ynghylch anogaeth i fod yn iach a gwneud ymarfer corff, bod yn ddiogel a chael y cymorth ychwanegol ar gyfer unrhyw anghenion penodol
- gwybodaeth ysgrifenedig gan rieni neu bartneriaid eraill
- unrhyw gŵynion y gallai Estyn fod wedi'u derbyn.

Dylai arolygwyr roi ystyriaeth benodol i gyd-destun y lleoliad, yn cynnwys gwybodaeth am:

- nifer y plant ar y gofrestr amddiffyn plant
- nifer y ffoaduriaid neu'r ceiswyr lloches
- nifer y plant y gofelir amdanynt
- gwaharddiadau plant.

Pan fydd tystiolaeth cyn yr arolygiad yn nodi materion posibl o ran diogelu neu arfer wael o ran rheoli gan y darparwr, dylai arolygwyr ofyn am arweiniad gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol eu sector a'r swyddog diogelu. Pan ystyrir bod angen adrodd ar fater, rhaid cymhwyso polisi diogelu Estyn.

Cynllunio'r arolygiad

Bydd diogelu bob amser yn drywydd ymholi. Bydd angen i'r arolygydd cofnodol ystyried pa mor effeithiol y mae'r lleoliad wedi arfarnu diogelu a hyrwyddo lles yn ei adroddiad hunanarfarnu. Bydd hyn yn helpu i bennu i ba raddau y mae polisiau a gweithdrefnau diogelu yn cael eu rhoi ar waith a'u monitro'n briodol. Yng ngoleuni'r arfarniad hwn, ac unrhyw drywyddau ymholi sy'n dod i'r amlwg, bydd angen i'r arolygydd cofnodol neilltuo amser i gasglu digon o dystiolaeth i gefnogi'r barnau arolygu. Gallai hyn gynnwys gofyn cwestiynau sy'n benodol i ddiogelu a hyrwyddo lles mewn cyfarfodydd gyda'r canlynol:

- yr ymarferydd arweiniol/ cadeirydd y pwyllgor rheoli/ person cofrestredig/personau cofrestredig / perchennog
- staff
- rhieni
- plant

Gallai arolygwyr drefnu cyfarfod â'r unigolyn dynodedig sydd â chyfrifoldeb am amddiffyn plant hefyd, os nad yr ymarferydd arweiniol.

Gweithgarwch arolygu

Wrth arolygu lleoliadau mewn perthynas â diogelu, bydd arolygwyr yn arfarnu'r canlynol:

- p'un a yw'r lleoliad wedi llunio hunanarfarniad cyfoes sy'n arfarnu ei ddyletswyddau diogelu ac amddiffyn plant, gan gynnwys gweithgarwch e-ddiogelwch, a pha mor dda y mae'n amlinellu cryfderau a meysydd i'w gwella
- pa mor dda y mae'r lleoliad yn gweithredu a monitro ei bolisïau a gweithdrefnau er mwyn gwella'r modd y mae'n diogelu a hyrwyddo lles plant yn unol ag arweiniad statudol Llywodraeth Cymru a welir yn Cadw Dysgwyr yn Ddiogel
- p'un a yw'r holl staff yn glir ynglŷn â'u cyfrifoldebau a'r hyn y mae angen iddynt ei wneud i amddiffyn disgyblion a ph'un a yw'r holl staff wedi cael hyfforddiant ar amddiffyn a diogelu plant, gan gynnwys dyletswyddau 'Atal'
- pa mor dda y mae'r person cofrestredig/personau cofrestredig yn goruchwyllo gweithdrefnau diogelu'r lleoliad
- p'un a yw'r holl gofnodion sy'n gysylltiedig â diogelu yn gyfoes, gan gynnwys cofnodion damweiniau, achosion o ymyrraeth gorfforol, cyfeiriadau amddiffyn plant, recriwtio diogel a gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd, a hyfforddiant ar ddiogelu
- bod dulliau cyson o reoli ac adrodd am achosion yn ymwneud â diogelu a materion rheoli ymddygiad yn y lleoliad, sy'n cael eu cefnogi gan bolisïau a gweithdrefnau clir, ac sy'n cynnwys rheoli achosion yn gysylltiedig â'r rhyngwyd a'r cyfryngau cymdeithasol
- trefniadau digonol ar gyfer datblygu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth plant o sut i fod yn ddiogel gan gynnwys diogelwch ar-lein

Adrodd ar ddiogelu

Bydd arolygwyr yn adrodd ar b'un a yw trefniadau'r lleoliad ar gyfer diogelu plant yn bodloni'r gofynion.

Pan fydd trefniadau'r lleoliad yn bodloni'r gofynion, dylai arolygwyr gynnwys y datganiad canlynol yn y prif arfarniad ar gyfer 2.3:

'Mae trefniadau'r lleoliad ar gyfer diogelu plant yn bodloni'r gofynion, ac nid ydynt yn destun pryder.'

Pan fydd arolygwyr yn barnu bod trefniadau diogelu mewn lleoliadau yn anghyflawn, yn aneffeithiol, yn methu cydymffurfio â gofynion statudol a/neu lle nad yw dysgwyr yn ddiogel, mae'n bwysig bod y materion hyn yn cael eu cofnodi'n briodol yn y FfF adrodd a'u dwyn i sylw'r darparwr. Pan fyddai datgelu union natur y pryderon hyn yn creu risgiau ychwanegol i les plant, dylai arolygwyr gynnwys y datganiad canlynol yn y prif arfarniad ar gyfer 2.3:

'Nid yw trefniadau'r lleoliad ar gyfer diogelu plant yn bodloni'r gofynion, ac maent yn destun pryder difrifol.'

Yn yr achosion, rhaid i'r adroddiad gynnwys argymhelliad y dylai'r lleoliad fynd i'r afael â'r materion diogelu / lles a nodwyd yn ystod yr arolygiad.

Dylai'r ACof ddsbarthu llythyr lles sy'n cynnwys manylion am union natur y pryderon ynghylch diogelu / lles. Bydd y Cydlynnydd Arolygu yn arwain yr ACof drwy'r broses ac yn trefnu i ddrafftio'r llythyr gyda'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol priodol.

Pan fydd arolygwyr yn barnu na fyddai tynnu sylw at union natur pryder yn peri risgiau ychwanegol i ddisgyblion, gall arolygwyr gyfeirio at y pryder yn eu prif arfarniad ar gyfer 2.3.

Pan fydd materion yn **rhai mân** ac yn **hawdd eu hunioni**, a lle nad ystyrir eu bod yn bwysig, nid oes angen sylw a/neu argymhelliad yn yr adroddiad arolygu terfynol, ac o ganlyniad, ni ddylid dosbarthu llythyr lles i'r darparwr. Fodd bynnag, dylid cofnodi hyn yn y FfF arolygu, a'i roi fel adborth i'r arweinydd a'r person cofrestredig / person cyfrifol cyn gynted ag y bo modd.

Atodiad 1: Gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GDG), gwiriadau ailadroddus a hygludedd

Daeth Deddf Diogelu Rhyddidau 2012 i rym o 10 Medi 2012 gyda mwy o newidiadau yn dod i rym yn raddol dros y blynyddoedd nesaf.

Rhodddwyd y newidiadau canlynol ar waith ym Medi 2012:

- diffiniad newydd o “weithgarwch rheoledig” i ganolbwyntio ar waith sy'n cynnwys cyswllt agos a heb oruchwyliaeth gyda grwpiau sy'n agored i niwed
- bydd gweithgareddau a gwaith a dynnwyd allan o'r diffiniad “gweithgarwch rheoledig” yn parhau i fod yn gymwys ar gyfer gwiriadau Manylach gan y GDG
- diddymu “gweithgarwch rheoledig”
- diddymu cofrestru a monitro parhaus
- diddymu darparu gwybodaeth ychwanegol
- gweithredu isafwm oedran (16) y gall rhywun wneud cais am wiriad gan y GDG
- phrawf 'perthnasedd' mwy trylwyr ar gyfer yr adeg y bydd yr heddlu yn rhyddhau gwybodaeth a gedwir yn lleol am wiriad manylach gan y GDG.

Ar 1 Rhagfyr 2012, unodd y Swyddfa Cofnodion Troseddol a'r Awdurdod Diogelu Annibynnol i ffurfio'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd. Mae'r GDG yn gyfrifol am weinyddu tri math o wiriad:

- **Safonol** – gwiriad ar gofnodion Cyfrifiadur Cenedlaethol yr Heddlu o gollfarnau, rhybuddiadau, ceryddon a rhybuddion.
- **Manylach** – gwiriad ar Gyfrifiadur Cenedlaethol yr Heddlu fel uchod, ynghyd â gwybodaeth arall hefyd sy'n cael ei chadw gan yr heddlu yr ystyrir ei bod yn berthnasol gan yr heddlu
- **Manylach gyda gwybodaeth y rhestr waharddedig** – ar gyfer pobl sy'n gweithio mewn gweithgarwch rheoledig gyda phlant. Mae hyn yn ychwanegu gwiriadau rhestr waharddedig plant y GDG at y gwiriad manylach.

Yn ystod 2013, lansiodd y GDG ei Wasanaeth Diweddar. Erbyn hyn, mae cyflogeion yn gallu cofrestru unwaith ar gyfer gwiriad gan y GDG, a fydd wedyn yn cael ei ddiweddarau yn awtomatig ac ar gael i sefydliadau ei wirio.

Fodd bynnag, mae agweddau ar yr hen system nad ydynt yn newid, sef:

- rhaid i gyflogwyr wneud cyfeiriadau priodol at y GDG
- rhaid i gyflogwyr beidio â chaniatáu i rywun y maent yn gwybod eu bod wedi eu gwahardd gan y GDG ymgymryd â gweithgarwch rheoledig
- gall cyflogwyr gynnal gwiriadau ar gyfer unrhyw un a gyflogir mewn gweithgareddau sy'n dod o fewn y diffiniad cyn mis Medi o weithgarwch rheoledig, gan eu bod yn parhau i fod yn gymwys am wiriadau manylach y GDG, p'un a ydynt yn dod o fewn y diffiniad ar ôl mis Medi o weithgarwch rheoledig ai peidio (ond ni fyddant yn gymwys mwyach ar gyfer gwiriadau rhestr waharddedig os nad ydynt yn dod o fewn y diffiniad newydd o weithgarwch rheoledig)

Yn flaenorol, bu camddealltwriaeth gyffredinol ynglŷn â pha bryd a pha mor aml i gynnal gwiriadau. Mae'r canlynol yn nodi'r sefyllfa bresennol mewn perthynas ag ysgolion a lleoliadau ynglŷn â phryd y mae angen cadarnhau gwiriadau cyn i gyflogai allu dechrau gweithio.

- Cafodd gwiriadau gan y SCT eu hargymell yn gryf ar gyfer pob cyflogai sy'n dod i gysylltiad â phlant yn rheolaidd os cawsant eu cyflogi ar ôl Mawrth 2002. Fodd bynnag, yr unig ofyniad i'r rhai a benodwyd cyn y dyddiad hwn yw bod yn rhaid iddynt fod wedi cael eu gwirio yn erbyn Rhestr 99.
- Daeth gwiriadau'r SCT yn orfodol ar gyfer gweithlu cyfan ysgolion a gynhelir o 12 Mai 2006 (Medi 2003 ar gyfer ysgolion annibynnol). Rhaid i gyflogeion a ddechreuodd yn eu swydd o'r dyddiad hwn fod wedi cael datgeliad manwl gan y SCT.
- **Nid oes angen mwy o wiriadau** ar gyfer unrhyw staff oni bai bod yr unigolyn yn cael seibiant o wasanaeth am fwy na thri mis. Nid oes gofyniad statudol i staff gael gwiriadau wedi'u diweddarau'n rheolaidd, **er y gall rhai cyflogwyr fynnu hyn fel polisi**. Hefyd, nid oes gofyniad statudol i staff a gyflogwyd cyn Mawrth 2002 fod wedi cael gwiriadau ôl-weithredol gan y SCT neu'r GDG ar yr amod eu bod wedi bod mewn gwasanaeth parhaus. Yn y cyd-destun hwn, mae parhad yn golygu nad oes unrhyw seibiant mewn gwasanaeth sy'n hwy na thri mis. Fodd bynnag, cyn 2002, roedd gofyniad i bob un o'r staff sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc fod wedi cael eu gwirio yn erbyn Rhestr 99, a dylid gwirio tystiolaeth o hyn.
- Mae gwefan AGGCC yn dweud bod 'rhaid i'r holl staff gofal cymdeithasol, gan gynnwys rheolwyr cofrestredig, personau cofrestredig ac unigolion cyfrifol, gael tystysgrif gyfredol gan y GDG. Mewn rhai achosion (staff mewn cartrefi plant, gwasanaethau mabwysiadu, gofal dydd i blant a gwarchod plant) bydd angen ei diweddarau bob tair blynedd.

Gall cyflogwr ond ofyn am wiriad y rhestr waharddedig ar gyfer y staff hynny sy'n ymgymryd â gweithgarwch rheoledig. Mae'n drosedd i ofyn am wiriad y rhestr waharddedig ar gyfer unrhyw rôl arall.

Staff sy'n ymweld

Dylai staff fel seicolegwyr addysg, ymwelwyr ieuchyd ac athrawon ymgynghorol a gyflogir gan asiantaeth gael gwiriad gan y SCT neu'r GDG trwy eu cyflogwr, er enghraifft y bwrdd ieuchyd neu'r awdurdod lleol.

Mae'n ddigonol i leoliadau ofyn am gadarnhad ysgrifenedig bod yr holl wiriadau priodol wedi cael eu cynnal ar gyfer y bobl hyn (wrth eu penodi gan amlaf) a chan bwy (yr adran adnoddau dynol berthnasol gan amlaf). Wedyn, dylai lleoliadau gadarnhau pwy yw'r ymwelwyr hyn.

Symud rhwng lleoliadau ac awdurdodau lleol

Dylai darparwyr gysylltu â'u harolygydd AGGCC i wirio p'un a oes angen gwiriad SCT neu GDG newydd pan fydd ymarferwyr yn symud rhwng lleoliadau a/ neu awdurdodau lleol.

Atodiad 2: Gweithgarwch rheoledig fel y'i diffinnir gan Ddeddf Diogelu Rhyddidau 2012

Mae'r diffiniad llawn a chyfreithiol o weithgarwch rheoledig wedi'i amlinellu yn Atodlen 4 Deddf Diogelu Grwpiau Hyglwyf 2006, fel y'i diwygiwyd (gan Ddeddf Diogelu Rhyddidau 2012 yn benodol).

Mae Gweithgarwch Rheoledig yn parhau i eithrio trefniadau teuluol, a threfniadau personol, anfasnachol.

Mae'r **diffiniad newydd o weithgarwch rheoledig** mewn perthynas â phlant yn cynnwys y canlynol:

- (i) **Gweithgareddau heb oruchwyliaeth:** addysgu, hyfforddi, rhoi cyfarwyddyd, gofalu am blant neu'u goruchwyllo, neu roi cyngor/arweiniad ar les, neu yrru cerbyd ar gyfer plant yn unig;
- (ii) **Gweithio i ystod gyfyngedig o sefydliadau** ('lleoedd penodol'), gyda chyfle am gyswllt: er enghraifft, ysgolion, cartrefi plant, safleoedd gofal plant. **Nid gwaith** gan wirfoddolwyr sy'n cael eu goruchwyllo.

Mae gwaith o dan (i) neu (ii) yn weithgarwch rheoledig dim ond os caiff ei wneud yn rheolaidd. Mae rheolaidd yn golygu bod y gweithgarwch yn cael ei wneud gan yr un unigolyn yn aml (unwaith yr wythnos neu'n amlach), neu ar 3 diwrnod neu fwy mewn cyfnod o 30 diwrnod (neu dros nos, mewn rhai achosion).

Mae'r llywodraeth wedi darparu arweiniad statudol am oruchwyllo gweithgarwch, a fyddai'n weithgarwch rheoledig pa na bai'n cael ei oruchwyllo.

- (iii) **Gofal personol perthnasol**, er enghraifft golchi neu wisgo; neu ofal iechyd gan weithiwr proffesiynol neu dan ei oruchwyliaeth;
- (iv) **Gwarchod plant cofrestredig**; a gofalwyr maeth.

Beth sydd ddim yn weithgarwch rheoledig mwyach wrth weithio gyda phlant?

- Gweithgarwch wedi'i oruchwyllo ar lefel resymol
- Gofal iechyd nad yw'n cael ei roi (neu dan gyfarwyddyd neu oruchwyliaeth) gan weithiwr gofal iechyd proffesiynol
- Cyngor cyfreithiol
- "triniaeth/therapi" ("gofal iechyd" yn lle)
- Gwasanaethau achlysurol neu dros dro, (dim addysgu, ac ati) e.e. gwaith cynnal a chadw mewn ysgol
- Gwirfoddolwyr sy'n cael eu goruchwyllo ar lefel resymol.

Atodiad 3: Delio â honiadau o gam-drin yn erbyn staff Cylchlythyr 009/2014 Llywodraeth Cymru

Dylai fod gweithdrefnau gan leoliadau ar gyfer delio â honiadau, a dylai pob un o'r staff a'r gwirfoddolwyr ddeall beth i'w wneud os byddant yn cael honiad neu os bydd ganddynt bryderon ynghylch aelod arall o staff.

Dylai'r gweithdrefnau ei gwneud yn glir **y dylid rhoi gwybod am bob honiad ar unwaith**, fel arfer i'r person diogelu dynodedig.

Dylai'r gweithdrefnau hefyd nodi'r unigolyn y dylid gwneud cyfeiriadau atynt yn eu habsenoldeb; neu mewn achosion lle'r person diogelu dynodedig yw testun yr honiad neu'r pryder.

Dylai gweithdrefnau hefyd gynnwys manylion cyswllt ar gyfer Swyddog yr Awdurdod Lleol sydd â'r cyfrifoldeb am ddarparu cyngor a monitro achosion o gam-drin proffesiynol ac arolygydd perthnasol AGGCC. Dylid rhoi gwybod i Swyddog yr Awdurdod Lleol ac arolygydd perthnasol AGGCC am yr holl honiadau sy'n dod i sylw lleoliad ac y mae'n ymddangos eu bod yn bodloni'r meini prawf a nodir isod.

Honnir bod aelod o staff:

- wedi ymddwyn mewn ffordd sydd wedi gwneud niwed i blentyn, neu a allai fod wedi gwneud niwed i blentyn;
- wedi cyflawni trosedd yn erbyn plentyn neu'n gysylltiedig â phlentyn o bosibl; neu
- wedi ymddwyn tuag at blentyn neu blant mewn ffordd sy'n dangos y byddai'n achosi risg o niwed os ydynt yn gweithio'n rheolaidd neu'n agos â phlant.

Mae'r gweithdrefnau uchod yn ymwneud ag aelodau o staff sy'n gweithio mewn unrhyw leoliad ar hyn o bryd, p'un ai'r lleoliad yw'r man lle digwyddodd y cam-drin honedig ai peidio.

Dylai honiadau yn erbyn aelod o staff nad yw'n gweithio yn y lleoliad mwyach gael eu cyfeirio at yr heddlu.

Atodiad 4: Diogelwch ar-lein

Cwestiynau posibl ar gyfer arweinwyr a rheolwyr

1. Sut ydych chi'n sicrhau bod pob un o'r staff yn cael hyfforddiant priodol ar ddiogelwch ar-lein sy'n berthnasol a chyfoes?
2. Pa fecanweithiau y mae'r lleoliad wedi eu rhoi ar waith i gynorthwyo plant a staff sy'n wynebu problemau â diogelwch ar-lein?
3. Sut mae'r lleoliad yn addysgu a chynorthwyo rhieni a chymuned y lleoliad cyfan gyda diogelwch ar-lein?
4. A oes gan y lleoliad bolisïau e-Ddiogelwch a pholisïau ar ddefnydd derbynol ar waith? Sut mae'r lleoliad yn gwybod eu bod yn glir a bod pawb yn eu deall a'u dilyn?
5. Disgrifiwch y modd y mae eich lleoliad yn cynorthwyo plant ifanc i ddeall pwysigrwydd e-Ddiogelwch.
6. Disgrifiwch y modd yr ydych yn paratoi i roi elfen Ddinasyddiaeth y Fframwaith Cymhwysedd Digidol ar waith.

Cwestiynau posibl ar gyfer staff

- A ydych chi wedi cael unrhyw hyfforddiant sy'n dangos y risgiau i chi a diogelwch ar-lein plant?
- A oes polisïau ar waith sy'n dangos yn glir arfer dda a diogel ar y rhyngwrdd ar gyfer staff a phlant? A ydych chi wedi darllen y rhain? A ydych chi wedi eu trafod mewn cyfarfod staff neu mewn digwyddiad hyfforddi?
- A oes cosbau ar waith i orfodi'r polisïau uchod?
- A yw pob un o'r staff yn deall beth yw ystyr y term bwlio seiber a'r effaith y gall ei chael arnyn nhw eu hunain a phlant?
- A oes mecanweithiau adrodd clir gyda set o gamau ar waith ar gyfer staff neu blant sy'n teimlo eu bod yn cael eu bwlio ar-lein?
- Pa mor barod ydych chi i roi elfen Ddinasyddiaeth y Fframwaith Cymhwysedd Digidol ar waith?

Mewn lleoliad da, dylem ddisgwyl atebion cadarnhaol i bob un o'r uchod. Byddai'n dangos ymrwymiad lleoliad i e-Ddiogelwch os oedd pob un o'r staff wedi cael hyfforddiant ymwybyddiaeth, yn amlinellu beth yw'r risgiau presennol a pha adnoddau sydd ar gael i'w helpu i gadw plant a nhw eu hunain yn ddiogel ar-lein.

Atodiad 5: Atal radicaleiddio ac eithafiaeth

O 1 Gorffennaf 2015, mae'n rhaid i ysgolion 'roi sylw dyledus i'r angen i atal pobl rhag cael eu tynnu i mewn i derfysgaeth'. Amlinellir hyn yn Adran 26 Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 a'r Canllaw dyletswydd 'Prevent' cysylltiedig o dan adran 29 y Ddeddf. Er nad yw lleoliadau wedi'u cynnwys yn benodol yn Neddf 2015, ystyrir ei bod yn arfer dda iddynt roi sylw dyledus i atal pobl rhag cael eu tynnu i mewn i derfysgaeth.

Bydd cyd-destun y lleoliad yn effeithio ar y graddau y bydd angen i arolygwyr ystyried gwaith y lleoliad yn y maes hwn. Fodd bynnag, mae'n arfer dda i bob lleoliad gydymffurfio â'r ddyletswydd a dylai arolygwyr fodloni'u hunain fod y darparwr yn ymwybodol o'r ddyletswydd ac yn gweithredu'n briodol.

Cwestiynau posibl i'w hystyried:

- A oes polisi diogelu gan y darparwr sy'n ystyried y ddyletswydd i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag radicaleiddio ac eithafiaeth?
- A yw'r darparwr wedi asesu'r risg bosibl o radicaleiddio ac eithafiaeth yn ei ardal leol? A yw'r asesiad risg ar gael, ac a yw'n cael ei weithredu?
- A oes protocolau clir ar gyfer sicrhau bod unrhyw siaradwyr gwadd yn addas ac yn cael eu goruchwyllo'n briodol?
- Pa mor dda y mae'r darparwr yn cydweithredu gyda'r heddlu ac awdurdodau lleol lle bo'n berthnasol?
- A yw'r staff, person cyfrifol/person cofrestredig yn deall beth yw ystyr radicaleiddio a pham y gall pobl fod yn agored i'w tynnu i mewn i derfysgaeth o ganlyniad iddo?
- A yw aelodau perthnasol o staff yn ymwybodol o ba fesurau sydd ar gael i atal pobl rhag cael eu tynnu i mewn i derfysgaeth a sut i herio ideoleg eithafol y gall fod yn gysylltiedig â hi?
- A yw'r darparwr wedi sicrhau bod hyfforddiant priodol wedi'i roi i staff? Dylai dull y darparwr o hyfforddi ystyried lefel y risg yn eu hardal leol.
- A yw'r darparwr yn gwybod sut i gael cymorth ar gyfer plant a all gael eu hecsbloetio gan ddylanwadau radicaleiddio?
- A yw'r lleoliad yn rhoi ystyriaeth ddyledus i ddatblygu agweddau goddefgar?

Atodiad 6: Diogeled

Diogeled safle a diogelwch safle

Cyfrifoldeb yr ymarferydd arweiniol / person cofrestredig / person cyfrifol / perchennog yw sicrhau bod safle'r lleoliad a'i adeilad yn ddiogel. Bydd y trefniadau hyn yn amrywio o un lleoliad i'r llall yn dibynnu ar natur y safle.

Rydym yn disgwyl i'r lleoliad:

- gynnal asesiad risg trylwyr o'r lleoliad, er enghraifft ystyried diogeled y safle, hawliau tramwy cyhoeddus, trefniadau rheoli traffig a chyflwr yr holl adeiladau
- gwneud trefniadau priodol i reoli'r risgiau hynny yn briodol
- dweud wrth eu cyflogeion am y risgiau a'r camau y dylid eu cymryd i'w rheoli
- sicrhau bod hyfforddiant digonol yn cael ei roi i gyflogeion ar faterion iechyd a diogelwch

Atodiad 7: Gwybodaeth am ddiogelu ac arolygiadau

Cyngor i Arolygwyr Cofnodol ac arolygwyr tîm ar bwysigrwydd ystyried unrhyw wybodaeth a ddelir gan Estyn ynglŷn â chwynion gan rieni yn erbyn darparwr, ac unrhyw faterion diogelu wrth reoli arolygiad (cyhoeddwyd Mai 2016)

Wrth baratoi ar gyfer arolygiad, bydd y CydAr yn rhoi gwybod i'r Arolygydd Cofnodol a oes unrhyw wybodaeth berthnasol am ddiogelu, neu gwynion am y darparwr a ddelir gan Estyn. Mae hyn er mwyn i'r Arolygydd Cofnodol allu defnyddio'r wybodaeth hon i lywio trywyddau ymholi. Mae'r wybodaeth hon yn ddefnyddiol a gall rybuddio'r Arolygydd Cofnodol y gallai rhieni godi pryderon yn ystod yr arolygiad. Pan fydd y CydAr wedi nodi bod gwybodaeth am ddiogelu, rhaid i'r Arolygydd Cofnodol gysylltu â Swyddog Diogelu Estyn i gael brîff, a bydd y swyddog diogelu yn awgrymu trywydd ymholi addas.

Gall yr Arolygydd Cofnodol ddefnyddio adroddiad hunanarfarnu'r darparwr a'r holiaduron i rieni hefyd i lywio eu trywyddau ymholi ar gyfer lles a diogelu. Pan fydd y dystiolaeth cyn-arolygiad mewn unrhyw sector yn nodi materion diogelu posibl neu reolaeth wael gan y darparwr, gofynnwch am arweiniad gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol eich sector a'r Swyddog Diogelu. Pan fydd modd cyfeirio mater newydd o bosibl, rhaid i'r Arolygydd Cofnodol gymhwyso polisi diogelu Estyn.

Yn ystod yr arolygiad, os bydd Estyn yn cael unrhyw wybodaeth berthnasol am fater diogelu, bydd swyddog diogelu Estyn yn rhoi gwybod i'r Arolygydd Cofnodol ac yn cytuno sut i ddelio â'r mater. Rhaid i'r Arolygydd Cofnodol sicrhau ei fod yn cofnodi unrhyw dystiolaeth yn gysylltiedig ag unrhyw drywyddau ymholi diogelu o gyfweliadau, arsylwadau neu ddarllen ffeil yn eu FfF, oherwydd gellid bod angen hyn ar gyfer unrhyw ohebiaeth ddilynol sy'n codi ar ôl yr arolygiad. Os bydd yr Arolygydd Cofnodol neu aelod arall o'r tîm yn cofnodi unrhyw wybodaeth gyfrinachol, dylid trosglwyddo'r wybodaeth hon i Swyddog Diogelu Estyn i'w ffeilio'n ddiogel. Ni ddylai arolygwyr gofnodi manylion am y wybodaeth gyfrinachol hon yn y FfF, ond dylai gofnodi bod y deunydd wedi cael ei drosglwyddo i Swyddog Diogelu Estyn ynghyd â nodyn o'r rhif achos perthnasol.

Cofiwch

Gallai digwyddiad ddod i'r amlwg ar ôl arolygiad, a gellid gofyn i Estyn roi cyfrif am yr hyn yr oedd yn ei wybod ar y pryd a'r camau a gymerodd, neu na chymerodd. Yn achos anaf difrifol neu farwolaeth, gallai'r atebolrwydd hwn fod trwy Adolygiad Achos Difrifol. Bydd eich cofnod yn eich FfF, ac unrhyw wybodaeth gyfrinachol sy'n cael ei storio yn y ffeiliau diogelu yn berthnasol yma, felly gwnewch yn siŵr eich bod yn nodi'r pethau pwysig.